

Lekarze – patroni wielkopolskich ulic

Jana Zemełki

JAN ZEMEŁKA

(ur. 1524 lub 1539, zm. 1607)

– lekarz i burmistrz kaliski

Zemełka, zw. również Zemelius lub Zemeli, urodził się w rodzinie chłopskiej w Tyńcu pod Kaliszem, ale wymienia się także Tyniec podkrakowski czy Konin. Nazwisko Zemelius ma wywodzić się z niemieckiego: *Semmel* – bułka. Naukę prawdopodobnie rozpoczął w tzw. kolonii akademickiej przy Akademii Krakowskiej, w której kontynuował studia, uzyskując tytuł doktora filozofii. Dzięki możnemu protektorowi wyjechał do Padwy, gdzie w 1575 r. otrzymał tytuł doktora medycyny. Powrócił do Krakowa, gdzie został nadwornym lekarzem królewskim. Znajomość anatomii i farmakognozji spowodowała, że po jego porady zjeżdżali się chorzy z najdalszych okolic. Jednak mimo doskonałych zarobków opuścił Kraków i osiadł w Kaliszu. Tu oprócz rozległej praktyki lekarskiej sprawował funkcję rajcy miejskiego, a potem burmistrza. Był wybierany na jednoroczne kadencje w latach 1580, 1586, 1588, 1591 i 1594. Był to okres ostrej walki jezuitów z herezją, a od pierwszej kadencji Zemełki zaczęły się w Kaliszu procesy czarownic i dwukrotnie podpisał on wyroki śmierci na stosie dla sądzonych kobiet. Zemełka dorobił się w Kaliszu znacznego majątku, kupił okazały dom przy ul. Łaziennej. Z powodzeniem trudnił się lichwą i pożyczkami. Prawdopodobnie posiadał własną aptekę. Na przełomie lat 1588/1589 panowała w Kaliszu epidemia, a Zemełka, choć był burmistrzem, opuścił miasto. Postawiono mu potem zarzut opuszczenia zagrożonego miasta, a także nierozliczenia się z kasy miejskiej. Wydaje się, że zarzuty te nie były uzasadnione. Trudno przypuszczać, by tak zamożny lekarz zdefraudował pieniądze miasta. Zapewne rozliczył się, ale nie znalazło to odbicia

w aktach miejskich. Nie przeszkodziło to Zemełce pełnić urzędu burmistrza 5 lat później. Ponownie mór panował w Poznaniu i Warszawie w latach 1598–1600. Wówczas Zemełka przeniósł się do Konina, gdzie dalej prowadził bogatą praktykę lekarską. W Koninie ufundował renesansową kaplicę przy kościele farnym, w której później znalazł się jego nagrobek. Do dzisiaj przetrwała kamienica Zemełki przy pl. Wolności. Dla Kalisza pozostawił Zemełka fundacje znacznie skromniejsze: 40 grzywien dla szpitala św. Trójcy (w 1582 r.) i ponownie 100 grzywien (w 1599 r.), wyposażenie 13 łóżek szpitalnych (w 1596 r.) i 650 florenów na utrzymanie 8 uczniów w bursie ubogich u oo. jezuitów (w 1607 r.). Ale zasłynął też dzięki fundacji dwóch katedr – anatomii i botaniki lekarskiej – na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego, przeznaczając na to 1000 dukatów (w 1602 r.). Dar ten uniwersytet przyjął zimno i dopiero w 1609 i 1615 r. – już po śmierci Zemełki – katedry te rozpoczęły działalność, zresztą nie na długo. Ponadto Zemełka ufundował studia w Padwie swemu krewnemu Janowi Podemskiemu, wspomagał finansowo przebywających w bursie Jeruzalem w Krakowie kaliskich członków rodziny Gwiazdów, ufundował w Krakowie bursę dla biednych żaków. Na cele naukowe zapisał w testamencie swoją bibliotekę. Zemełka zmarł bezpotomnie 22 grudnia 1607 r. w Koninie, mając 83 lata (tak wynika z informacji zamieszczonych na nagrobku). Na blasze pamiątkowej wystawionej 31 lat po śmierci Zemełki podano wiek tylko 68 lat i datę 29 grudnia 1607 r. Różnica wynosi więc 7 dni co do zgonu i 15 lat pod względem długości życia. Wśród spadkobierców Zemełki wymieniono żonę Elżbietę oraz braci i siostry.

DR MED. ZBIGNIEW KLEDECKI
HONOROWY PREZES

KALISKIEGO TOWARZYSTWA LEKARSKIEGO